

Od Redakcji

DOI: <https://doi.org/10.14394/etyka.1323>

Artykuły zamieszczone w tym tomie ETYKI pierwotnie stanowiły wewnętrzne opracowania projektu „Rozwój bioetyki partycypacyjnej” (nr 0185/NPRH4/H2b/83/2016) finansowanego w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2016–2019. Raporty – zamawiane u najwybitniejszych specjalistów w dziedzinie bioetyki i bioprawa – zawierają wiedzę i obserwacje ich autorek i autorów na temat debaty bioetycznej w Polsce. Dzięki temu zespół badawczy projektu mógł korzystać z wysokiej jakości fachowej wiedzy i wyrobić sobie wiarygodny obraz polskiej debaty bioetycznej. Pod koniec realizacji projektu stało się jasne, że materiały zawarte w ekspertyzach są zbyt cenne, aby pozostawić je w szufladzie. Niezależnie od tego, jak wiele publikacje członków zespołu badawczego zawdzięczają raportom ekspertów, nie ma możliwości dzielenia się treściami tych raportów inaczej niż przez udostępnienie ich czytelnikom. Co więcej, znaczna część wiedzy i obserwacji ekspertów nabiera właściwej wymowy właśnie w kontekście wypowiedzi samych autorów i autorek opracowań. Stąd decyzja o publikacji raportów.

W ten sposób niniejszy numer ETYKI – obok tomów poświęconych nauczaniu bioetyki i etyki medycznej oraz etycznej konsultacji klinicznej, które ukażą się w tym roku nakładem Wydawnictwa Naukowego Scholar – stanowi trzecie opracowanie, które dopełnia tamte dwa. Polscy bioetycy będą mieli tą drogą dostęp do kompletu osiągnięć projektu „Rozwój bioetyki partycypacyjnej”. Pozostaje mieć nadzieję, że upowszechnienie raportów przyczyni się także do rozwoju polskiej debaty bioetycznej.

Opublikowanie tekstów powstałych w ramach projektu jako materiały robocze oznacza, że niektóre z nich (dotyczy to w szczególności analiz stanu debaty bioetycznej w Polsce) mogą być w pewnych partiach nieaktualne, inne zaś zawierać wiedzę wykraczającą poza główny nurt problematyki bioetyki partycypacyjnej. Nie wydaje się jednak, by był to problem. Wiedza o tym, jak kształtowała się polska debata bioetyczna – wzbogacona o kompetentne

analizy – ma wartość nie tylko dokumentalną, ale przede wszystkim pogłębia rozumienie procesów, które są właściwe dla debaty w określonym miejscu i czasie. Projekt, jak by nie było, dotyczy rozwoju debaty bioetycznej w określonym miejscu i czasie. Z kolei teoretyczna i empiryczna wiedza wykraczająca poza problematykę ściśle związaną z debatą bioetyczną pozwala zarówno na głębsze zrozumienie istoty partycypacyjnej debaty bioetycznej i specyfiki polskiej debaty, jak i na spojrzenie na tę debatę z szerszej perspektywy normatywnej oraz z teoretycznego punktu widzenia.

Na niniejszy tom składa się pięć artykułów. Dwa pierwsze dotyczą normatywnych oraz teoretycznych podstaw debaty bioetycznej. Trzy pozostałe omawiają polską debatę.

Otwierający niniejszy tom artykuł A.M. Kaniowskiego pt. *Presupozycje i modele partycypacyjnej debaty bioetycznej* omawia tak fundamentalne kwestie dotyczące debaty w społeczeństwach demokratycznych jak rozumienie kluczowych pojęć debaty, dyskusji, dialogu i dyskursu. Na szczególną uwagę zasługuje zawarty w artykule opis edukacji przygotowującej do partycypacji w debacie bioetycznej. Edukacja taka przygotowuje do udziału nie tylko w obywatelskich debatach, ale też w procesie demokratycznego kształtowania opinii i woli zbiorowej. Artykuł ten dostarcza teoretyczno-normatywnego tła dla opracowania A. Wnukiewicz-Kozłowskiej i J. Borysowskiego poświęconego modelowym rozwiązaniom w zakresie organizacji i funkcjonowania narodowych (centralnych) komitetów bioetyki. Praca ta przedstawia prawne ramy powoływania i działania narodowych komitetów bioetycznych w różnych krajach. Odnosi się też do międzynarodowych wytycznych dotyczących powoływania i zasad działania komitetów. Z uwagi na to, że Polska, pomimo kilku inicjatyw, nadal nie ma narodowego komitetu bioetycznego, zaś artykuł zawiera rekomendacje autorów odnoszące się do polskich uwarunkowań, informacje zawarte w opracowaniu mogą stanowić cenny punkt wyjścia do publicznej debaty nad kształtem, miejscem, znaczeniem i funkcją polskiego narodowego komitetu bioetycznego.

Pierwszy artykuł poświęcony doświadczeniom polskiej debaty bioetycznej autorstwa B. Chyrowicz pt. *Nauczanie Kościoła katolickiego a polska debata bioetyczna* omawia miejsce doktryny moralnej Kościoła katolickiego w polskiej debacie bioetycznej. Jest to aktywny podmiot w tej debacie, stąd jego oddzielne potraktowanie w projekcie. Autorka zwraca uwagę, że wedle katolickich moralistów głoszonych przez nich poglądów nie uzasadniają wyłącznie źródła religijne. Stanowisko katolickie pretenduje do ważności wykraczającej poza wybrany światopogląd. Tezę tę autorka ilustruje prezentacją stanowiska

katolickiego zarówno w obszarze zagadnień dotyczących początków i końca ludzkiego życia, które stanowią przedmiot żywych sporów na arenie publicznej, jak i w odniesieniu do zagadnień, które nie budzą zasadniczych kontrowersji w debacie społecznej, jak np. transplantologia.

Artykuł J. Hartmana poświęcony wybranym sporom bioetycznym w Polsce zwraca uwagę na daleko posunięte ideologiczne zaangażowanie stron tych sporów. Autor dokonuje przeglądu i analizy publicystycznych i politycznych wypowiedzi poświęconych zagadnieniom przerywania ciąży, obowiązkowych szczepień i strajków pracowników medycznych. Na uwagę zasługuje obserwacja autora, wedle której polskie publiczne spory bioetyczne w minimalnym stopniu korzystają z dorobku bioetyki i specjalistycznej wiedzy bioetyków. Na zagadnieniach dotyczących ludzkiej prokreacji skupiły się w swojej analizie A. Przyłuska-Fiszler i K. Korbacz. Autorki podkreślają polaryzację i radykalizację tej debaty i podobnie jak J. Hartman dostrzegają znaczący wpływ względów ideologiczno-światopoglądowych. Okoliczność ta uniemożliwia osiągnięcie rozwiązań prawnych akceptowalnych dla jak najszerzych kręgów społeczeństwa. Do radykalizacji sporu przyczynia się zdaniem autorek silny wpływ Kościoła katolickiego oraz zaangażowanie organizacji działających na rzecz obrony praw kobiet i praw reprodukcyjnych oraz niedostateczne zaangażowanie władz publicznych w debatę bioetyczną. Warto dodać, że jednym z dowodów tego niewystarczającego zaangażowania jest brak narodowego komitetu bioetycznego, który mógłby odegrać rolę zarówno moderatora sporów, jak i edukatora jego uczestników.

Artykuły zamieszczone w niniejszym tomie zawierają interesujący – chociaż z natury rzeczy niepełny – obraz polskiej debaty bioetycznej, której kształt istotnie odbiega od ideału. Po pierwsze, Polacy nie mają dostępu do wysokiej jakości edukacji przygotowującej ich do udziału w debacie demokratycznej w ogóle, a do debaty bioetycznej w szczególności. Po drugie, silna polaryzacja stanowisk i bardzo duży stopień zaangażowania ideologicznego stron sporów bioetycznych, co – jak można sądzić – jest konsekwencją braku obywatelskiej edukacji bioetycznej, uniemożliwia tworzenie prawa, które byłoby akceptowalne dla jak najszerzych kręgów polskiego społeczeństwa. Okoliczności te wydają się przyczyniać do tego, że, po trzecie, Polska nadal nie ma narodowego komitetu bioetycznego pomimo istnienia wartościowych wzorców i rekomendacji międzynarodowych. Po czwarte, pomimo istotnego już dorobku bioetyki, w tym polskich bioetyków, ekspertyza bioetyczna nie jest odpowiednio wykorzystywana.

Wszystkie te czynniki skłaniają do konstatacji, że pozostaje jeszcze wiele do zrobienia w celu dostosowania polskiej debaty bioetycznej do światowych

wzorców i rekomendacji tak, aby opierała się ona na aktualnych osiągnięciach bioetyki i maksymalizowała szanse obywateli na partycypację w demokratycznej debacie bioetycznej.

P. Łuków